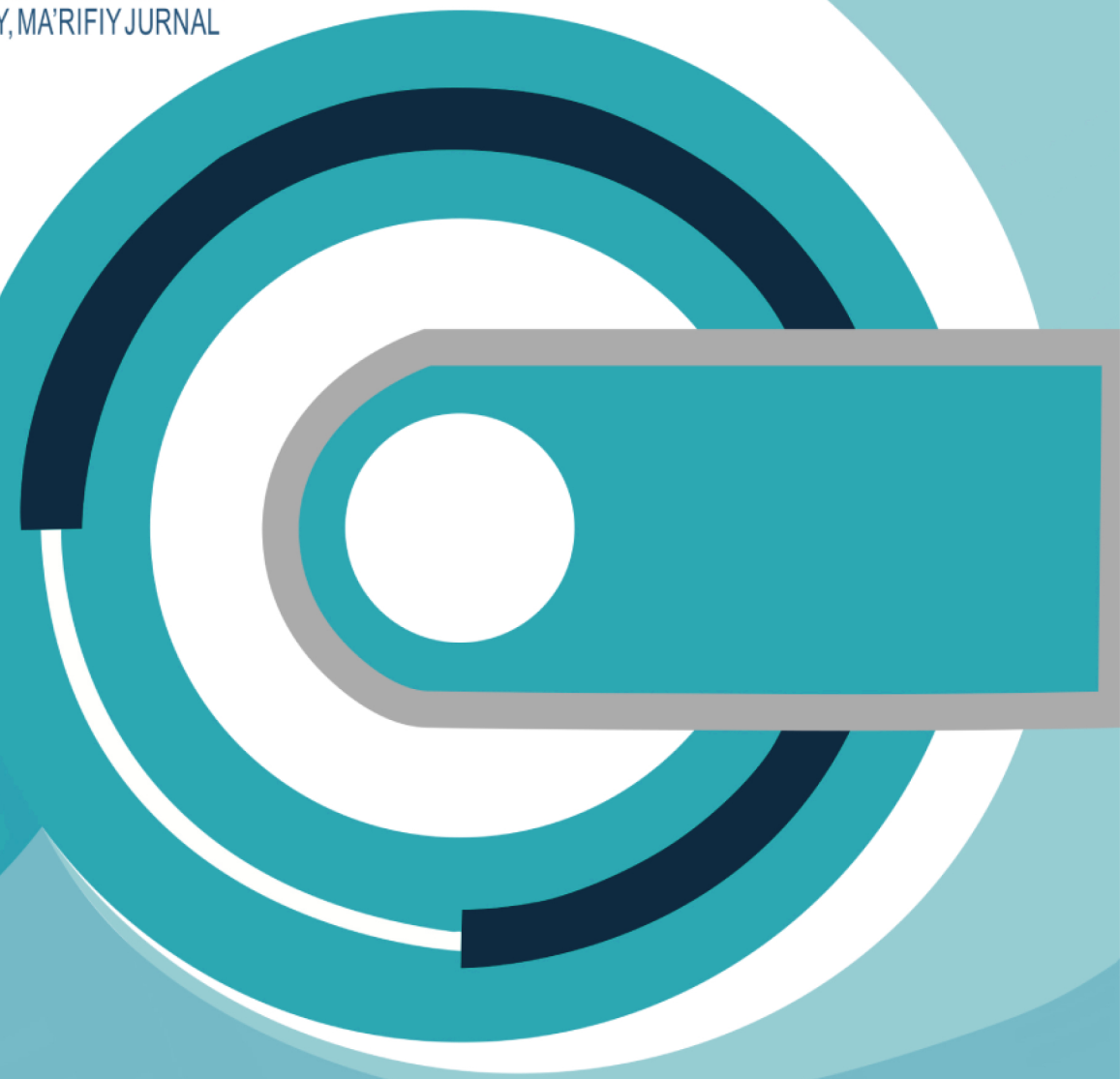

KASB-HUNAR TA'LIMI

ILMIY-USLUBIY, AMALIY, MA'RIFIY JURNAL

2024, № 6-son

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2024-yil, 6-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim
boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,
A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV,
J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,
A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,
K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani
Universitet ko'chasi, 2-uy
Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 17.06.2024-yil.
Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.
Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ
bosmaxonasida chop etildi.

Korxonada manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,
Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Abdusattorova U.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarni pedagogik innovatsiyalar yordamida kreativ fikrlashga o'rgatish jarayoni	3
Madaminova M.Q. Ta'limni o'zgartirish: ta'lim muassasalarida innovatsion menejmentning o'rmi	7
Xakimov S.M. Oziq-ovqat ta'limi talabalarining laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish va boshqarishning didaktik imkoniyatlari	11
Berdiyev B.Ch. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida milliy kurash vositasida sog'lom turmush madaniyatini rivojlantirishning pedagogik mazmuni	15
Umirzoqova M.B. O'quvchilarga matematik tushunchalarni o'rgatishda kvest texnologiyasi elementlaridan foydalanish metodikasi	19
Almamatova Sh. O'zbek tilini o'qitishda interaktiv metodlar	23
Doniyorova G.B. Pedagogik imidj tushunchasi va uning pedagogik ahamiyati	27
Aynazarova A.J. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish mexanizmlari	32
Karimov D.A. Axborotlashgan jamiyatda talabalarda vatanparvarlik kompetensiyalarini shakllantirishning didaktik imkoniyatlari	37
Berkinova Ch. Valeologik tushunchalarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari	42
Эрназарова М.Н., Жабборова Э.Р. Взаимосвязь между математикой и русским языком: Интердисциплинарные подходы в образовании	47
Xolmatova S.V. Pedagogik oliy ta'lim transformatsiyasi jarayonlarida talabalarni kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	51
Pardayev O. Raxbar xodimlarda kommunikativ-liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	56
Abdullaeva M., Mirxayitova S.I., Botirova M.M. Ta'lim tizimi rivojlangan xorijiy davlatlarda pedagogning kasbiy rivojlantirishga tayyorlash tajribasi	62
Aburaximov Sh.A. Gibril ta'lim: an'anaviy va raqamli ta'lim o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish	66
Raximberdiyeva M.M. Oliy ta'lim muassasalarida xalq pedagogikasi fanini o'qitishning modulli texnologiyalarini takomillashtirish	69
Israilova Sh.J. Og'zaki nutqni rivojlantirishda o'qish ko'nikmasi (reading) dan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	74
Мирзахмедов Ш.М. Ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялашда оиланинг ўрни	78
Turdiyev U.Sh., Rashidov D.G., O'tkirov Sh.X. Laboratoriya klasteri tashkil qilish asosida ta'limni integratsiyalash	82
Abduraimov J.G' o'qituvchilarning elektron ta'lim resurslari va platformalaridan foydalanish tayyorgarligini ta'minlash sxemasi	85
Saidova G.E. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini tarbiya darslarida integrativ yondashuv asosida tarbiyalash	88
Matberdiyeva Y.B. Aksiologik yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	93
Abdullayeva O.O. Bo'lajak pedagoglarda tadqiqotchilik ko'nikmasini shakllantirishning nazariy asoslari	97
Valixanov S.Sh. Jismoniy madaniyat yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligiga qo'yiladigan talablar	101
Temurova G.X. Mehnat va predmetli amaliy ta'lim texnologiyasi fanining tarkibi, maqsad va vazifalari, metodlari va umumiy masalalari	105
Mamanazarov B.Q. Talabalarda "elektr va magnetizm" dan mustaqil ishlarni tashkil etish metodikasi	111
Ruziyeva N.Z. Inklyuziv ta'lim tamoyillari	114
Yuldashева Sh.B. Syujetli-ro'lli o'yinlar vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda hamkorlik hissi shakllantirish pedagogik muammo sifatida	117
Qodirova X.N. Boshlang'ich ta'limda turkiy xalqlar an'anaviy sport o'yinlarining o'quvchilararo targ'ib etilishi	121
Choriyeva D.A. She'riyat orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning umumiy bilim darajasini oshirish va xotirasini yaxshilash	126

BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA TADQIQOTCHILIK KO‘NIKMASINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

OZODA ODILJON QIZI ABDULLAYEVA
Chirchiq davlat pedagogika universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo‘lajak pedagoglarda tadqiqotchilik ko‘nikmalarini shakllantirish zarurati, pedagogik asoslari hamda bosqichlari haqida fikr yuritilgan. Tadqiqotchilik ko‘nikmalari shakllantirish mazmuni tahlil etilgan

Kalit so‘zlar: tadqiqotchi, tadqiqotchilik, eksperimental tadqiqotlar, o‘quv-tadqiqotchilik, tadqiqotchilik ko‘nikmalari.

Bugungi kunda ta‘lim sohasida sodir bo‘layotgan jadal o‘zgarishlar ta‘lim muassasalarida bo‘lajak pedagoglarni faol ilmiy-innovatsion, tadqiqotchilik faoliyatini olib borishini talab qilmoqda. Ilmiy-tadqiqot faoliyatini olib borish shuningdek, tadqiqotchilik ko‘nikmasini shakllantirish talabalarni mustaqil istiqbolli olim bo‘lib yetishish imkonini beradi. Shuningdek, o‘qish davomida muammolarni hal etish, yangi bilimlar kashf etish kabi faoliyatlar bilan shug‘ullanish motivatsiyalarni oshiradi. Tadqiqotchilik ko‘nikmasi talabalarda innovatsion yondashuvni, muammolarni hal etish va yechimlar topishning yangi usullarini o‘rganishni rivojlantiradi. Shu nuqtayi nazardan oladigan bo‘lsak, ta‘lim muassasalarida talabalarning tadqiqotchilik ko‘nikmasini rivojlantirish, ularni ilmiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash dolzarb masala hisoblanadi. “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi” ning 3-bobida “Oliy ta‘lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot ishlari natijadorligini oshirish, yoshlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish, ilm-fanning innovatsion infratuzilmasini shakllantirish” bandining keltirilganligi ham fikrimizning dolzarbligini asoslaydi.

Talabalarni ilmiy tadqiqotga

yo‘naltirish, tadqiqotchilik qobiliyatlarini shakllantirishga oid samarali yondashuvlarini aniqlash borasida ko‘plab tadqiqotlar amalga oshirilgan.

Talaba yoshlarni ilmiy faoliyatida amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish metodologiyasiga oid tadqiqotlar “Ilmiy tadqiqot metodologiyasi” fani doirasida o‘zbek olimlaridan N.A.Shermuxevedova, M.N.Abdullaeva, A.A.Azizqulovlar, oliy ta‘lim muassasalarida iqtidorli talabalarni ilmiy tadqiqotchilik kompetentligini shakllantirish bo‘yicha A.A.Abduqodirov, R.B.Abduraxmanova, B.S.Abdullaevalar, ta‘limjarayonigapedagogiktexnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quv samaradorligini oshirish, talabalarda tadqiqotchilik malaka va ko‘nikmalarini shakllantirishga oid qarashlar MDH olimlaridan V.P.Bespalko, B.T.Lixachev, V.I.Chuprasovalar asarlarida o‘rganilgan, shuningdek, N.G.Alekseyev, A.V.Leontovich, A.S.Obuxov, L.F.Fominalar o‘quvchilarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqishgan.

O‘zbek tilining izohli lug‘atida tadqiqotchi – taqddiqot ishi bilan mashg‘ul bo‘lgan shaxs, tadqiqotchilik esa tadqiqotchilik ishi bilan mashg‘ul bo‘lgan ishlar deya tavsif qilinadi. Tadqiqotchilik XXI asr mutaxassislarining asosiy

ko'nikmalaridan bo'lib, u ta'lim jarayonida ilmiy tadqiqot faoliyatida namoyon bo'ladi. Ilmiy tadqiqot – yangi bilimlar va nazariyalarni aniqlash jarayoni. Har qanday ilmiy tadqiqot bilishning maxsus tashkil qilingan jarayoni bo'lib, unda voqelik haqidagi nazariy bilimlar o'rganiladi, o'zlashtiriladi va tizimga solinadi.

A.V. Leontovich o'quvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyati quyidagi bosqichlar orqali amalga oshirishni nazardan tutgan. Bular: o'qituvchi tomonidan o'z o'quv fani bo'yicha olib borishi mumkin bo'lgan o'quv-tadqiqot ishining yo'nalishini aniqlashtirish; o'quv-tadqiqotchilik faoliyatiga jalb etish bo'yicha nazariy kurs dasturi va rejasini ishlab chiqish; mavzulami tanlash, o'quv tadqiqot maqsadini aniqlashtirish; o'quv-tadqiqot metodini tanlash va uni o'zlashtirish; mavzuga oid ma'lumotlarni yig'ish; olingan natijalarni tahlil va xulosa qilish; o'quv-tadqiqot ishi natijalarini taqdimot qilish [1].

A.I. Savenkov o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini amalga oshirish jarayoni orqali o'quvchi tadqiqotchilik izlanishi bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarga quyidagi bosqichlar orqali erishishini nazarda tutgan: muammoni qo'yish, gipotezani ilgari surish; eksperimentni o'tkazish; to'plangan ma'lumotlarni birlashtirish; o'quvchining ijodiy fikrlari va xulosalari; ma'ruza matnini tayyorlash; o'z xulosalarini himoya qilish [2].

T.V. Avgusmanovning tadqiqot ishida o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etishning pedagogik sharoitlarini quyidagilarda ko'radi: ta'lim muassasalarida o'quv-tadqiqotchilik-faoliyatini tizimli tashkil etish; o'quvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini baholash va o'rganish; ijodiy

pedagogik jamoasining tuzilishi hamda o'quvchilarda bu faoliyatning rivojlanishini pedagoglar tomonidan kuzatib borilishi[3].

Oliy ta'lim o'quv jarayonidagi tadqiqotchilik faoliyati talabada quyidagi bilim va ko'nikmalarni shakllanishga zamin yaratadi[4]:

- birinchidan, sohaga oid chuqur nazariy bilimlar asosida tadqiqot mavzusini tanlash, mavzuning qamrovi, obyekti va predmetini aniqlash, amaliy ahamiyatini izohlay olish;

- ikkinchidan, ilmiy izlanishdan ko'zlangan maqsadni belgilash, muammoli vaziyatga bartaraf etishga oid gipotezalarni ilgari surish;

- uchinchidan, tadqiqotni vorisiylik, muvofiqlik, tarixiylik, mantiqiylik va boshqa tamoyillar asosida o'rganilgan darajasini yoritish bilan birga, qanday ilmiy maktablar tajribasiga qarab mo'ljallanganligini asoslash;

- to'rtinchidan, zamonaviy paradigmatlar talabiga mos tadqiqotning ilmiy apparatini yoritish;

- beshinchidan, o'rganilgan manba (nazariya, ta'limot, ilmiy maktablar qarashlari va hokazo)larga tayangan holda masalaga o'z pozitsiyasini bildirish, muammoga ilmiy yechim taklif qilish va fikrlarni ilmiy uslubida kurs ishi, malakaviy bitiruv ishi, tezis, maqola, risola va dissertatsiya kabilar shaklida rasmiylashtirish.

Raxmatov A.D, Yunusov R.F lar esa o'zining "Ilmiy tadqiqot asoslari" qo'llanmasida ilmiy tadqiqot yoki ilmiy tadqiqiy ishlarini (ITI) maqsadiga, tabiat yoki sanoat bilan bog'liqlik darajasi va ilmiy chuqurligiga ko'ra uch asosiy turga ajratadi: fundamental (nazariy), amaliy va ishlanma. Shuningdek, ular fundamental va amaliy ilmiy tadqiqot ishlarni bajarish

jarayonini oltita bosqichga ajratadi va ularni asosoy bosqich sifatida tasniflaydi[5].

1-bosqich. Tanlangan mavzuning dolzarbligini asoslash va ifoda etish:

bo'lajak tadqiqotlarga taalluqli muammolar bilan mamlakat va xorijiy adabiy manbalar bo'yicha tanishish, uning dolzarbligini asoslash;

muammolar bo'yicha tadqiqotlarning muhim yo'nalishlarini belgilash va tasniflash;

mavzuni ifodalash va tadqiqot annotatsiyasini tuzish;

texnikaviy topshiriqni ishlab chiqish va ITI umumiy kalendar rejasini tuzish;

kutilayotgan iqtisodiy yoki boshqa foydali samarani oldindan belgilash.

2-bosqich. Tadqiqotning maqsadi va vazifasini ifodalash:

- mamlakat va xorijiy nashrlar bibliografik ro'yxatini tanlash va tuzish (monografiya, darsliklar, maqolalar, patentlar, kashfiyotlar va b.), shuningdek, tanlangan mavzu bo'yicha ilmiy-texnikaviy hisobot tuzish;

- mavzu bo'yicha manbalar va referatlar annotatsiyasini tuzish;

- mavzu bo'yicha masalalarning ahvolini tahlil qilish;

- tadqiqot maqsad va vazifalarining bayonini tuzish.

3-bosqich. Nazariy tadqiqotlar:.

- obyekt va tadqiqot predmetini tanlash, fizik mohiyatini o'rganish va tadqiqot topshirig'i asosida ishchi farazni shakllantirish;

- ishchi farazga muvofiq modelni aniqlash va uni tadqiq etish;

- tadqiq etilayotgan muammo nazariyasini ishlab chiqish, tadqiqot natijalarini tahlil qilish.

4-bosqich. Eksperimental tadqiqotlar

(tasdiqlash, to'g'rilash yoki nazariy tadqiqotlarni inkor etish uchun):

- eksperimental tadqiqotlar maqsad va vazifalarini aniqlash;

- eksperimentni rejalashtirish va uni o'tkazish metodikasini ishlab chiqish;

- eksperimental qurilmalar o'rnatish va eksperimentning boshqa vositalarini yaratish;

- o'lchov usullarini asoslash va tanlash;

- eksperimental tadqiqotlar o'tkazish va ular natijalarini ishlab chiqish.

5-bosqich. Ilmiy tadqiqotlarni tahlil qilish va rasmiylashtirish:

- nazariy va eksperimental tadqiqotlar natijalarini taqqoslash, ular farqlarini tahlil qilish;

- tadqiqot ob'yekti nazariy modelini aniqlashtirish va xulosalar;

- ishchi farazni nazariyaga yoki uning raddiga aylantirish;

- ilmiy va ishlab chiqarish xulosalarini shakllantirish, tadqiqot natijalarini baholash;

- ilmiy-texnikaviy hisobot tuzish va uni resenziya qildirish.

6-bosqich. Joriy etish va iqtisodiy samaradorligi:

- tadqiqot natijalarini ishlab chiqarishga joriy etish;

- iqtisodiy samarani belgilash.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda bo'lajak pedagoglarda tadqiqotchilik ko'nikmasini shakllantirishda mutaxassislik bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishiga erishish, yo'nalishlari doirasida muommalarni aniqlay olishi, mavjud muommolarga ilmiy usulda yechim bera olishi, mavzu yoki mavzuga oid ilmiy manbalarni topa olishi, ilmiy muommoni tahlil qila olishi va unga mos taklif va tavsiyalar bera olishi, muommoning yechimi va unga berilayotgan taklif va

